

אכילת בשר לאדם הראשון (סנהדרין נט)

גליון 448

בדף נט: אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ, ולא חית הארץ לכם. וכשבאו בני נח התיר להם שנאמר כירק עשב נתתי לכם את כל. יכול לא יהא אבר מן החי נוהג בו, ת"ל אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו וכו'.

ובהמשך הגמ', מיתיבי היה ר' יהודה בן תימא אומר אדם הראשון מיסב בגן עדן היה, והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין. הציץ בו נחש וראה בכבודו, ונתקנא בו. התם בבשר היורד מן השמים וכו'. מבואר בגמ' שנאסר לאדם הראשון לאכול בשר. ומה שאכל בשר בגן עדן היה בשר שנפל מן השמים. ולעיל בדף נו: נלמדו שבע מצות בני נח מהפסוק ויצו ד' אלקים על האדם וגו', ודרשו אכל תאכל, ולא אבר מן החי. וכתבו בתוס' (בד"ה אכל תאכל וכו') והא דאמרין לקמן דלא הותר לאדם הראשון בשר לאכילה היינו להמית ולאכול אבל מתה מאליה שריא. ואתא לאפוקי אבר מן החי דאפי' נפל מאליו אסור. היה קשה לתוס' דאם נאסר לאדם לאכול כל בשר, לשם מה נאסר אבר מן החי, הרי בין כך כל בשר אסור. ותירצו דכל האיסור היה להמית ולאכול אבל אם מתה מאליה, הבשר מותר באכילה. ועל זה נאמר האיסור של אבר מן החי דגם אם נפל מן החי מאליו, נאסר באכילה.

וכן כתב ברש"י (דף נז. בד"ה למישרי וכו') והוזהרו על אבר מן החי מאכול תאכל וללמדך דאפי' אינו ממיתה אלא שנפל ממנה אבר מאליו לא תאכלנו. ובאו בני נח והתיר להם להמית ולאכול. וכן כתב בפירושו לחומש (בראשית א, כט) לא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה ולאכול בשר, משמע דאם מת מאליו מותר. והקשו בחי' רבינו יונה ובחי' הר"ן דלפי התוס' קשה מאי דאקשינן ממה שאמרו שמלאכי השרת היו צולין בשר, דילמא בשר נבילה. ותירצו שאינו דרך כבוד שיתנו לו מבשר נבילה. וברבינו יונה הוסיף דמאחר שנאסר לו לשחוט אף מלאכי השרת לא היו עושין מה שהיה אסור לו לעשות ואפשר דלא ניתן להם רשות ליטול נשמה. ובחנוכת התורה (בהשמטות בפר' בראשית) תירץ שבגן עדן לפני החטא עדיין לא נגזרה מיתה ולכן לא היתה מציאות של בהמה שמתה מאליה. (ולכן נאמר שהנחש נתקנא ללמד שזה היה לפני החטא). מאידך, ברמב"ם (ריש פ"ט מהל' מלכים) כתב על ששה דברים נצטוו אדם הראשון והוסיף לנח אבר מן החי. הרי שלמד הרמב"ם שבאמת לא נאסר אבר מן החי לאדם הראשון שכן כל בשר היה אסור עליו ורק לנח שהותר לו לאכול בשר, נתחדש האיסור של אבר מן החי.

וכתב בכס"מ דלרמב"ם היה קשה קושיית התוס' ולכן כתב שאדם לא נצטוו על אבר מן החי. והא דדרשו שבע מצות מהפסוק ויצו ד' אלקים אסמכתא בעלמא היא. וכן הביא בחי' הר"ן (בדף נו:) בשם הרמב"ם דנצטוו רק על ששה והכי איתא בשמות רבה. ובתורת חיים כתב דרב (בדף נט) פליג על מה שנאמר בדף נו, וס"ל דאדם הראשון לא נצטוו על אבר מן החי. והביא שכן כתב הרמב"ם. והיינו דהוי מח' בין הסוגיות.

גם ביד רמה הקשה דמאחר דלא הותר בשר באכילה למה לי למיסר אבר מן החי. והביא דאית דדחקי ואמרי דלא נאסר אלא להמית ולאכול וכו'ל. וכתב דלאו מילתא היא דהא בשר סתם קאמרין, ותו אי משום הריגת בעלי חיים הוא דאיתסר אדאשמעינן דלא הותר לו לאכול, לשמעין דלא הותר לו להמית. ותו אם כן היכי מותבינן עליה מדרב יהודה בן תימא והא התם לא קא מיירי בבעלי חיים דקטיל להו איהו כלל אלא לאו דש"מ דהאי פירושא ליתיה כלל.

וחידש ביד רמה דכי קאמרין שלא הותר לו בשר לאכילה לאו דאצטוי עלויה בפירוש קאמרין אלא לא הותר לו קאמרין, דמסתמא כל הנבראות שהיו בעולם היו אסורות, כעבד זה שאין לו רשות ליהנות משל רבו עד שיטול רשות הימנו. ומאי דאשתרי ליה אשתרי, ובשר דלא אשתרי לא אשתרי. מיהו איזהורי מיתה לא אזהריה עליה אלא לאבר מן החי בלחוד.

ונפק"מ דמאי דאזהריה עלויה מיקטיל עלויה, על ז' מצות בני נח נהרג אבל מאי דלא אזדהר עלויה לא מיקטיל עלויה. והכא גבי בשר לא כתיב אזהרה כלל. והאי דקא דרשינן ולכל חית הארץ ולא חית הארץ לאו אזהרה היא אלא למימסר ירק עשב לחית הארץ ולא לעיקר אזהרה. וכשבאו בני נח התירו להם, יכול הואיל דהותר להם בשר שהיה אסור הותר לגמרי ולא יהא אמה"ח נוהג בו, ת"ל אך בשר בנפשו דמו וכו'. מבואר ביד רמה שאין הפשט שבשר נאסר לאדם אלא דלא הותר לו. והיה אסור לו לאכול כי לא הותר לו. אבל אבר מן החי נאסר עליו. ולכן אם אכל בשר לא נהרג אבל על אמה"ח נהרג. ואצל נח הותר הבשר, ובכל זאת נשאר האיסור של אמה"ח. ולכן התורה חזרה ואסרה אותו למרות שהיה כבר אסור אצל אדם הראשון. והנה בערוך לנר כתב דמהא דקאמר דלא הותר לו בשר באכילה משמע דלא נאסר לו רק להרוג בע"ח לצורך אכילה דהכי משמע קרא לכם יהיה לאכלה ולא חית הארץ לכם אבל להרוג אותם לשאר צורך כגון ליהנות מבשרם ומעורם משמע דלא היה איסור דהא אדם הראשון הקריב שור לקרבן כדאמרינן בע"ז (דף ח.) וגם בהבל כתיב והבל הביא מבכורות צאנו, וגם נח הקריב מכל הבהמה הטהורה ומכל העוף הטהור קודם שהותר לו בשר לאכילה ואף שלא נצטוו על הקרבן. וא"כ איך הותר להם להרוג ב"ח אע"כ מה שאינו לצורך אכילה לא נאסר להם, עכ"ל. ולכן הקשה מאי פריך מורדו בדגת הים דילמא לענין שאר צורך, ולא הוצרך לדחוק למלאכה, וה"ה בעופות.

ולפי"ז לא קשה מה שהקשה ביד רמה דלאשמעינן שאסור להמית כי אין האיסור להמית אלא האיסור הוא רק כדי לאכול.

ובהא דהקריבו קרבנות קשה הרי יש דין של ממשקה ישראל דרק דבר שמותר באכילה כשר להקריב ואם נאסר הבשר באכילה איך הקריבו. ובמקדש דוד (סוף סי' לג) הסתפק אם הפסול של ממשקה ישראל היה קיים בבני נח. ורצה להוכיח שאין כזה פסול דהא ממעטינן טריפה מדכתיב להחיות זרע, וכן בהמה טמאה מהפסוק מכל הבהמה הטהורה ולא ממעטינן משום ממשקה ישראל. מיהו אפשר דבקרבות עכו"ם אזלינן בתר ידיהו וכיון דלדידהו מותר לאכול בהמה טמאה וטריפה אין בזה משום ממשקה ישראל. ועוד הוסיף דבקרבות עכו"ם הקריבין במקדש ודאי אזלינן בתר ישראל וכל שאסור לישראל פסול אפי' בקרבן עכו"ם. ואם בשר נאסר לאדם הראשון, איך הקריב ממנו. ואם היינו אומרים שכל האיסור הוא להרוג ולא עצם האכילה אז אפשר היה לומר שאין זה איסור חפצא להיות פסול למזבח (ולתוס' גם אם הבשר נאסר כשנהרג אבל בשר נבילה היה מותר להם לאכול וא"כ אין הבשר אסור באכילה בצורה מוחלטת). אבל לרמב"ם שהבשר אסור בכל אופן איך הקריבו.

אמנם בכלי חמדה (בראשית אות ג) ביאר ע"פ היד רמה דהאיסור לאכול לא היה איסור אכילה אלא שלא ניתן להם רשות והוי של הקב"ה (וכעין האמור במס' ברכות לה. שהאוכל לפני ברכה הוי כמועל) וממילא לצורך קרבן מותר. ולשון הכלי חמדה היא כיון דכל זה דהיה אסור לאדה"ר אכילת בשר הוא רק משום דהוה של הקב"ה והוי כהקדש אבל בעצם אינו אסור כלל, ובזה אינו שייך לאסור מצד דלא הוי מן המותר בפ"ך, עכ"ל. והיינו דאינו איסור אכילה אלא כעין גזל מהקב"ה. ולכא' היה אפשר לומר יותר דהיות ומקריב אותו לקרבן אין בזה איסור מעילה שהרי מביאו בתור קרבן להקב"ה, ואינו לוקח ממנו אלא מקריבו עבורו. ובדרך שיחה (ח"ב בראשית) הביא בשם הגר"ח קניבסקי דלמ"ד שהקריבו בני נח רק עולות י"ל שלא שייך משקה ישראל בבן נח שהרי בלא"ה אינו נאכל משא"כ בישראל אף בעולה יש משקה ישראל כיון שמותר בשאר קרבנות הנאכלין ניתן לו הך דינא דמשקה ישראל.

ובפלתי (סי' כז) כתב דעיקר השאלה אם הותר לאדה"ר בשר תלוי במחלוקת בסוף זבחים (קטז.) קרבנות שהקריבו בני נח אי עולה היה או שלמים. ואי שלמים היה הוצרכו לאכול בשר וח"ו לבא לידי נותר, והו"א דגם אבר ובשר המדולדל (שאסור) גם כן יאכלו, קמ"ל דאבר מן החי אסור. אבל למ"ד עולות אין כאן במציאות לאכול בשר אבר מן החי. ולכן סבר הרמב"ם דהברייתא דס"ל דאדם נצטוו על אבר מן החי ס"ל דהקריבו שלמים אבל הרמב"ם בעצמו פסק (פ"ג מעשה הקרבנות ה"ב ופי"ט הט"ז) דעולות היה, וליכא למימר דאדם נצטוו על אמה"ח שהרי לא הותר להם לאכול בשר כלל, לכך כתב דנח נצטוו.